

Utlånsundersøkelse 4. kvartal 2007

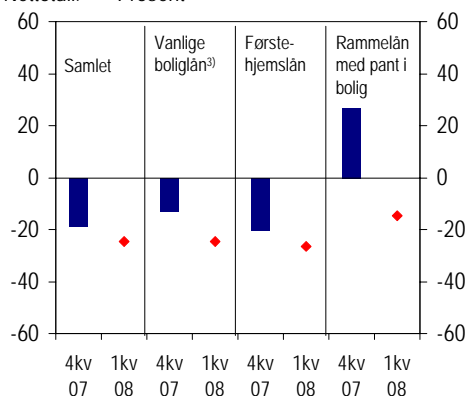

Norges Banks utlånsundersøkelse

4. kvartal 2007

Figur 1 Etterspørsel etter lån fra husholdninger.

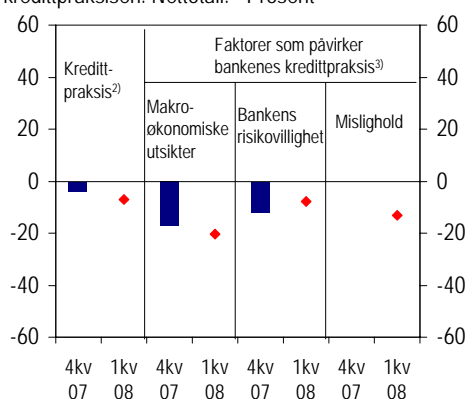
Netttotal. ¹⁾ ²⁾ Prosent

¹⁾ Netttotal fremkommer ved å veie sammen svarene i undersøkelsen. De blå søylene viser utviklingen det siste kvartalet. De røde punktene viser forventet utvikling for neste kvartal. De røde punktene er forflyttet ett kvartal fram i tid
²⁾ Negative netttotal betyr fallende etterspørsel
³⁾ Nedbetalingslån med pant i bolig

Kilde: Norges Bank

Figur 2 Endring i kredittpraksis overfor husholdninger. Faktorer som påvirker kredittpraksisen. Netttotal. ¹⁾ Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

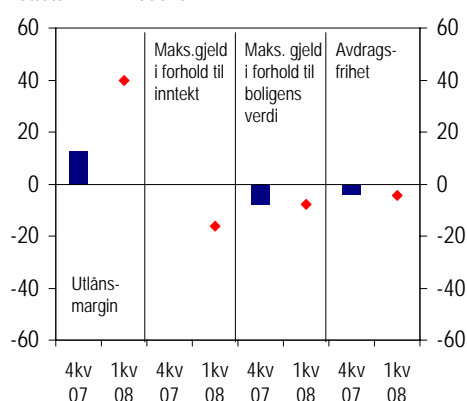
²⁾ Negative tall innebærer innstramming i kredittpraksis

³⁾ Negative tall betyr at faktoren bidrar til innstramming i kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Figur 3 Endring i lånebetingelser for husholdninger.

Netttotal. ¹⁾ ²⁾ Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Positive tall for utlånsmargin betyr økt utlånsmargin og derfor strammere kredittpraksis. Negative tall for maksimal gjeld i forhold til inntekt, maksimal gjeld i forhold til boligens verdi og for avdragsfrihet innebærer strammere kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Norges Bank har satt i gang en kvartalsvis kvalitativ undersøkelse av bankenes kredittpraksis. I undersøkelsen blir et utvalg av banker bedt om å vurdere etterspørsel etter lån, endringer i kredittpraksis, faktorer som påvirker kredittpraksisen samt endringer i lånebetingelser i et kvartal i forhold til foregående kvartal. Det blir også stilt spørsmål om forventet utvikling i neste kvartal. Undersøkelsen dekker to hovedområder: utlån til husholdninger og utlån til ikke-finansielle foretak.

Bankene bruker en skala med fem alternativer for å svare om det er små eller store endringer i de ovennevnte forhold. Store endringer får dobbelt så stor vekt i beregningen av resultatene som små endringer. Til slutt vektes svarene med bankenes andel av endringen i utlån til henholdsvis husholdninger og foretak. De fremkomne netttotalene angis i en skala fra -100 prosent til 100 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har svart med at det er noe innstramming i kredittpraksis, vil netttotallet være -50 prosent. Dersom noen av bankene har strammet inn sin kredittpraksis noe uten at de andre bankene har endret kredittpraksis, vil netttotallet ligge mellom 0 og -50 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har strammet inn sin kredittpraksis mye, vil netttotallet være -100 prosent.

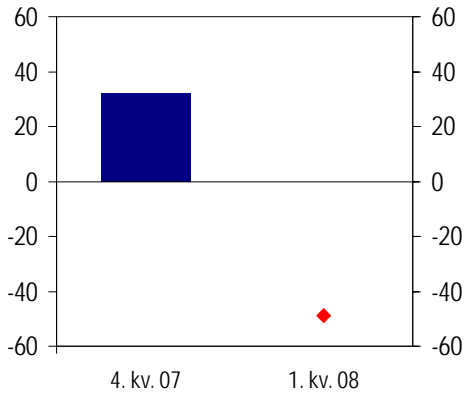
Norges Banks utlånsundersøkelse for 4. kvartal 2007 ble gjennomført i perioden 25. januar – 13. februar 2008. Deltakerne i undersøkelsen ble bedt om å vurdere utviklingen i kredittpraksis i 4. kvartal 2007 sammenlignet med 3. kvartal 2007, samt forventet utvikling i 1. kvartal 2008 sammenlignet med 4. kvartal 2007.

Utlån til husholdninger

Bankene rapporterte at husholdningenes etterspørsel etter lån avtok noe i 4. kvartal 2007, se figur 1. Etterspørselen etter nedbetalingslån med pant i bolig (vanlige boliglån) falt, mens etterspørselen etter rammelån med pant i bolig gikk opp. Fallet var noe sterkere for førstehjemslån enn for nedbetalingslån med pant i bolig generelt. Økte renter har trolig dempet husholdningenes etterspørsel etter lån. Videre kan avtagende boligpriser ha ført til at husholdningene er mer avventende med å gå inn i boligmarkedet. Etterspørselen etter fastrentelån falt. I 1. kvartal 2008 forventer bankene et større fall i husholdningenes etterspørsel etter alle typer lån inklusive rammelån med pant i bolig. Utslaget er særlig stort for andre sikrede nedbetalingslån (billån, båtlån osv.).

Det var en marginal innstramming i bankenes kredittpraksis overfor husholdninger i 4. kvartal i fjor som følge av endringer i de makroøkonomiske utsiktene og bankenes risikovillighet, se

Figur 4 Etterspørsel etter lån fra ikke-finansielle foretak. Nettotall. ¹⁾ ²⁾ Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

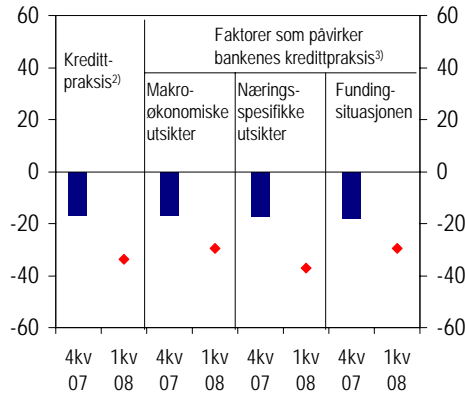
²⁾ Positive nettotall betyr økt etterspørsel

Kilde: Norges Bank

figur 2. Bankene gjennomførte innstramningen ved å øke utlånsmarginen, redusere maksimal gjeld i forhold til boligens verdi og stramme inn på avdragsfrihet, se figur 3. Flere av bankene hadde gjennomgått sin kredittpraksis for å få bedre samsvar mellom retningslinjer og faktisk utøvelse av kredittpolicy.

Undersøkelsen tyder på at bankene fortsetter å stramme inn sin kredittpraksis overfor husholdninger i 1. kvartal i år, men innstramningen er nokså liten (figur 2). Faktorene bak innstramningen er endrede makroøkonomiske utsikter, mislighold og bankenes risikovillighet. Mål for markedsandeler trekker i motsatt retning. Bankene vurderer et bredt sett av lånebetingelser for å oppnå endringen i kredittpraksis. De legger vekt på økt utlånsmargin, lavere maksimal gjeld i forhold til inntekt, økte gebyrer og lavere maksimal gjeld i forhold til boligens verdi (figur 3).

Figur 5 Endring i kredittpraksis overfor ikke-finansielle foretak. Faktorer som påvirker kredittpraksisen. Nettotall. ¹⁾ Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Negative tall innebærer innstramning i kredittpraksis

³⁾ Negative tall betyr at faktoren bidrar til innstramning i kredittpraksis

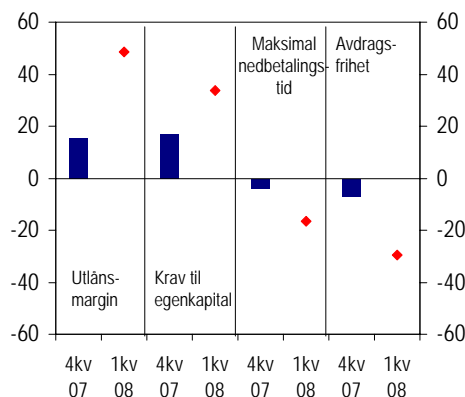
Kilde: Norges Bank

Utlån til ikke-finansielle foretak

Etterspørselen etter lån fra ikke-finansielle foretak økte noe i 4. kvartal 2007 sammenlignet med 3. kvartal 2007, se figur 4. En betydelig andel av bankene opplevde imidlertid låneetterspørselen fra foretakene som uendret. I 1. kvartal 2008 forventer mesteparten av bankene at etterspørselen etter lån vil falle noe i forhold til 4. kvartal 2007. Forklaringen er todelt. For det første har uroen i kreditt- og pengemarkedene siden i fjor sommer lagt demper på en del prosjekter. Aktiviteten i byggenæringen har blitt redusert betydelig. Andre prosjekter klarer ikke lenger å oppfylle kravene for å få lån. For det andre fører knapphet på arbeidskraft og andre innsatsfaktorer til lavere låneetterspørsel fra foretakene.

Det var en viss innstramning i bankenes kredittpraksis overfor foretak i 4. kvartal 2007, se figur 5. Bankene strammet også inn på lån til næringseiendom. Nesten alle faktorer som er med i spørreskjemaet, trakk i retning av strammere kredittpraksis. Faktorene som bidro mest, var fundingsituasjonen, nærings-spesifikke utsikter (næringseiendom og stans i byggeprosjekter), makroøkonomiske utsikter og bankens risikovillighet. Bankene forventer en ytterligere innstramning i kredittpraksis i 1. kvartal 2008, særlig i næringseiendom. Forklaringen er sammensatt, men nærings-spesifikke utsikter veier tyngst.

Figur 6 Endring i lånebetingelser for ikke-finansielle foretak. Nettotall. ¹⁾ ²⁾ Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Positive tall for utlånsmargin betyr økt utlånsmargin. Positive tall for utlånsmargin og krav til egenkapital og negative tall for maksimal nedbetalingstid og avdragsfrihet innebærer strammere kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Strammere kredittpraksis i 4. kvartal 2007 ble gjennomført primært ved å øke kravet til egenkapital og utlånsmarginen. Videre økte bankene kravene til sikkerhet/pant og reduserte avdragsfriheten. Utslagene på andre lånebetingelser som maksimal nedbetalingstid og gebyrer var mindre, men trakk også i retning av strammere kredittpraksis. I 1. kvartal 2008 forventer bankene at økte utlånsmarginer og krav til egenkapital, samt redusert avdragsfrihet og maksimal nedbetalingstid vil føre til en ytterligere innstramning i kredittpraksisen overfor foretak.

Resultater fra undersøkelsen. Nettotall. Prosent

Bankene bruker en skala med fem alternativer for å svare på spørsmålene. Store endringer får dobbelt så stor vekt i beregningen av resultatene som små endringer. Svarene vektet med bankenes andel av endringen i utlån til henholdsvis husholdninger og ikke-finansielle foretak. De fremkomne nettotallene angis i en skala fra -100 til 100 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har svart med at det er noe innstramning i kredittpraksis, vil nettotallet være -50 prosent. Dersom noen av bankene har strammet inn sin kredittpraksis noe uten at de andre bankene har endret kredittpraksis, vil nettotallet ligge mellom 0 og -50 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har strammet inn sin kredittpraksis mye, vil nettotallet være -100 prosent.

Lån til husholdninger

1. Etterspørsel etter lån¹⁾

		2007:4	2008:1
Samlet	De tre siste månedene	-18,8	
	Neste tre måneder	-24,5	
Boliglån	De tre siste månedene	-9,0	
	Neste tre måneder	-24,5	
-Nedbetalingslån med pant i bolig	De tre siste månedene	-13,3	
	Neste tre måneder	-24,5	
Førstehjemslån	De tre siste månedene	-20,3	
	Neste tre måneder	-26,5	
- Rammelån med pant i bolig	De tre siste månedene	26,8	
	Neste tre måneder	-14,7	
Andre sikrede nedbetalingslån (billån, båtlån osv.)	De tre siste månedene	-9,8	
	Neste tre måneder	-32,5	
Usikrede nedbetalingslån (forbrukslån)	De tre siste månedene	-7,2	
	Neste tre måneder	-14,5	
Fastrentelån	De tre siste månedene	-18,3	
	Neste tre måneder	5,5	

2. Endring i kredittpraksis¹⁾

		2007:4	2008:1
Samlet	De tre siste månedene	-3,9	
	Neste tre måneder	-6,9	
Boliglån	De tre siste månedene	-3,9	
	Neste tre måneder	-6,9	
-Nedbetalingslån med pant i bolig	De tre siste månedene	-3,9	
	Neste tre måneder	-6,9	
Førstehjemslån	De tre siste månedene	-4,3	
	Neste tre måneder	-7,5	

- Rammelån med pant i bolig	De tre siste månedene	-7,7
	Neste tre måneder	-7,7
Andre sikrede nedbetalingslån (billån, båtlån osv.)	De tre siste månedene	0,0
	Neste tre måneder	-8,0
Usikrede nedbetalingslån (forbrukslån)	De tre siste månedene	0,0
	Neste tre måneder	-3,8

3. Faktorer som påvirker kredittpraksisen¹⁾

		2007:4	2008:1
Makroøkonomiske utsikter	De tre siste månedene	-17,5	
	Neste tre måneder	-20,5	
Bankens risikovillighet	De tre siste månedene	-11,9	
	Neste tre måneder	-7,7	
Mål for markedsandel	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	9,8	
Fundingsituasjonen	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	0,0	
Mislighold	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	-13,2	

4. Lånebetingelser

		2007:4	2008:1
Utlånsmargin ²⁾	De tre siste månedene	12,6	
	Neste tre måneder	39,7	
Maksimal gjeld i forhold til inntekt ³⁾	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	-16,1	
Maksimal gjeld i forhold til boligens verdi ³⁾	De tre siste månedene	-8,2	
	Neste tre måneder	-7,7	
Maksimal nedbetalingstid ³⁾	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	4,2	
Avdragsfrihet ³⁾	De tre siste månedene	-3,9	
	Neste tre måneder	-4,4	
Gebyrer ²⁾	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	9,8	

¹⁾ Negative nettotall betyr lavere etterspørsel / strammere kredittpraksis / at faktoren bidrar til strammere kredittpraksis sammenlignet med foregående kvartal

²⁾ Positive tall innebærer strammere kredittpraksis sammenlignet med foregående kvartal

³⁾ Negative tall innebærer strammere kredittpraksis sammenlignet med foregående kvartal

Resultater fra undersøkelsen. Nettotall. Prosent

Bankene bruker en skala med fem alternativer for å svare på spørsmålene. Store endringer får dobbelt så stor vekt i beregningen av resultatene som små endringer. Svarene vektet med bankenes andel av endringen i utlån til henholdsvis husholdninger og ikke-finansielle foretak. De fremkomne nettotallene angis i en skala fra -100 til 100 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har svart med at det er noe innstramning i kredittpraksis, vil nettotallet være -50 prosent. Dersom noen av bankene har strammet inn sin kredittpraksis noe uten at de andre bankene har endret kredittpraksis, vil nettotallet ligge mellom 0 og -50 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har strammet inn sin kredittpraksis mye, vil nettotallet være -100 prosent.

Lån til ikke-finansielle foretak

1. Etterspørsel etter lån¹⁾

		2007:4	2008:1
Låneetterspørsel fra ikke-finansielle foretak	De tre siste månedene	32,3	
	Neste tre måneder	-48,7	
Utnyttelsesgrad på kredittlinjer	De tre siste månedene	16,6	
	Neste tre måneder	-1,1	
Fastrentelån	De tre siste månedene	22,5	
	Neste tre måneder	-17,7	

2. Endring i kredittpraksis¹⁾

		2007:4	2008:1
Samlet	De tre siste ånedene	-17,0	
	Neste tre måneder	-33,6	
Utlån til næringsseiendom	De tre siste månedene	-17,0	
	Neste tre måneder	-46,6	

3. Faktorer som påvirker kredittpraksisen¹⁾

		2007:4	2008:1
Makroøkonomiske utsikter	De tre siste månedene	-17,0	
	Neste tre måneder	-29,5	
Næringsspesifikke utsikter	De tre siste månedene	-17,3	
	Neste tre måneder	-37,1	
Bankens risikovillighet	De tre siste månedene	-17,0	
	Neste tre måneder	-29,5	
Mål for markedsandel	De tre siste månedene	0,0	
	Neste tre måneder	-16,6	
Fundings situasjonen	De tre siste månedene	-18,2	
	Neste tre måneder	-29,5	
Mislighold	De tre siste månedene	-5,9	
	Neste tre måneder	-22,5	

4. Lånebetingelser

		2007:4	2008:1
Utlånsmargin ²⁾	De tre siste månedene	15,6	
	Neste tre måneder	48,7	
Krav til sikkerhet/pant ²⁾	De tre siste månedene	7,0	
	Neste tre måneder	12,9	
Egenkapitalkrav ²⁾	De tre siste månedene	17,0	
	Neste tre måneder	33,6	
Maksimal nedbetalingstid ³⁾	De tre siste månedene	-4,1	
	Neste tre måneder	-16,6	
Avdragsfrihet ³⁾	De tre siste månedene	-7,0	
	Neste tre måneder	-29,5	
Gebyrer ²⁾	De tre siste månedene	4,1	
	Neste tre måneder	4,1	

¹⁾ Negative nettotall betyr lavere etterspørsel / strammere kredittpraksis / at faktoren bidrar til strammere kredittpraksis sammenlignet med foregående kvartal

²⁾ Positive tall innebærer strammere kredittpraksis sammenlignet med foregående kvartal

³⁾ Negative tall innebærer strammere kredittpraksis sammenlignet med foregående kvartal

Spørreskjema

NORGES BANKS UTLÅNSUNDERSØKELSE UTLÅN TIL HUSHOLDNINGER

ETTERSPØRSEL ETTER LÅN

1. Hvordan har husholdningenes etterspørsel etter følgende typer lån endret seg de 3 siste månedene sammenlignet med de 3 månedene før det? Hvilke endringer forventer dere i de neste 3 månedene sammenlignet med de 3 siste?

Etterspørselen etter lån kan være preget av sesongmessige variasjoner. Formålet med undersøkelsen er å få informasjon om etterspørselen etter lån utover vanlig sesongmønster.

	De 3 siste månedene					Neste 3 måneder						
	Økt mye	Økt noe	Omlag uendret	Falt noe	Falt mye	Ikke relevant	Øker mye	Øker noe	Omlag uendret	Faller noe	Faller mye	Ikke relevant
Samlet												
Boliglån												
- Nedbetalingslån med pant i bolig												
Herav førstehjemslån												
- Rammelån med pant i bolig												
Andre sikrede nedbetalingslån (billån, båtlån osv.)												
Usikrede nedbetalingslån (forbrukslån)												
Fastrentelån												
Andre forhold som er viktige for etterspørselen etter lån, vennligst spesifiser												

ENDRING I KREDITTPRAKSIS

2. Hvordan har kredittpraksisen for lån til husholdninger fra deres bank/finansinstitusjon endret seg de 3 siste månedene sammenlignet med de 3 månedene før det (har det blitt lettere å få lån eller har kreditten blitt strammet til)? Hvilke endringer forventer dere i de neste 3 månedene sammenlignet med de 3 siste?

	De 3 siste månedene					Neste 3 måneder						
	Strammet til mye	Strammet til noe	Omlag uendret	Noe lettere å få lån	Mye lettere å få lån	Ikke relevant	Strammet til mye	Strammet til noe	Omlag uendret	Noe lettere å få lån	Mye lettere å få lån	Ikke relevant
Samlet												
Boliglån												
- Nedbetalingslån med pant i bolig												
Herav førstehjemslån												
- Rammelån med pant i bolig												
Andre sikrede nedbetalingslån (billån, båtlån osv.)												
Usikrede nedbetalingslån (forbrukslån)												
Andre forhold som er viktige for eventuelle endringer i kredittpraksis, vennligst spesifiser												

FAKTORER SOM PÅVIRKER KREDITTPRAKSISEN

3. Har følgende faktorer ført til strammere utlån til husholdninger fra deres bank/finansinstitusjon eller har de gjort det lettere å få lån de 3 siste månedene? Hvilke endringer i utlån til husholdninger fra deres bank/finansinstitusjon forventer dere at disse faktorene vil føre til de neste 3 månedene?

	De 3 siste månedene						Neste 3 måneder					
	Betydelig innstramming	Noe innstramming	Ingen endring	Noe lettere å få lån	Betydelig lettere å få lån	Ikke relevant	Betydelig innstramming	Noe innstramming	Ingen endring	Noe lettere å få lån	Betydelig lettere å få lån	Ikke relevant
Makroøkonomiske utsikter												
Bankens risikovillighet												
Mål for markedsandel												
Fundingsituasjonen												
Mislighold												

Andre faktorer som påvirker kredittpraksisen, vennligst spesifiser

LÅNEBETINGELSER

4. Hvordan har følgende betingelser på innvilgede lån til husholdninger endret seg de 3 siste månedene sammenlignet med de 3 månedene før det? Hvilke endringer forventer dere i de neste 3 månedene sammenlignet med de 3 siste?

	De 3 siste månedene						Neste 3 måneder					
	Økt mye	Økt noe	Omlag uendret	Falt noe	Falt mye	Ikke relevant	Øker mye	Øker noe	Omlag uendret	Faller noe	Faller mye	Ikke relevant
Utlånsmargin												
Maksimal gjeld i forhold til inntekt												
Maksimal gjeld i forhold til boligens verdi												
Maksimal nedbetalingstid												
Bruk av avdragsfrihet												
Gebyrer												

Andre betingelser, vennligst spesifiser

ANNET

5. Har andre forhold enn de omtalte i spørreskjemaet hatt betydning for deres utlån til husholdninger de 3 siste månedene og deres forventninger? Vennligst spesifiser.

Spørreskjema

NORGES BANKS UTLÅNSUNDERSØKELSE UTLÅN TIL IKKE-FINANSIELLE FORETAK

ETTERSØRSEL ETTER LÅN

1. Hvordan har låneetterspørselen fra ikke-finansielle foretak endret seg de 3 siste månedene sammenlignet med de 3 månedene før det?
Hvilke endringer forventer dere i de neste 3 månedene sammenlignet med de 3 siste?

Etterspørselen etter lån kan være preget av sesongmessige variasjoner. Formålet med undersøkelsen er å få informasjon om etterspørselen etter lån utover vanlig sesongmønster.

De 3 siste månedene						Neste 3 måneder					
Økt mye	Økt noe	Omlag uendret	Falt noe	Falt mye	Ikke relevant	Øker mye	Øker noe	Omlag uendret	Faller noe	Faller mye	Ikke relevant

Låneetterspørsel fra ikke-finansielle foretak
Utnyttelsesgrad på kredittlinjer
Fastrentelån

Andre forhold som er viktige for etterspørselen etter lån, vennligst spesifiser

ENDRING I KREDITTPRAKSIS

2. Hvordan har kredittpraksisen for lån til ikke-finansielle foretak fra deres bank/finansinstitusjon endret seg de 3 siste månedene sammenlignet med de 3 månedene før det (har det blitt lettere å få lån eller har kreditten blitt strammet til)?
Hvilke endringer forventer dere i de neste 3 månedene sammenlignet med de 3 siste?

De 3 siste månedene						Neste 3 måneder					
Strammet til mye	Strammet til noe	Omlag uendret	Noe lettere å få lån	Mye lettere å få lån	Ikke relevant	Strammet til mye	Strammet til noe	Omlag uendret	Noe lettere å få lån	Mye lettere å få lån	Ikke relevant

Samlet
Utlån til næringseiendom

Andre forhold som er viktige for eventuelle endringer i kredittpraksis, vennligst spesifiser

FAKTORER SOM PÅVIRKER KREDITTPRAKSISEN

3. Har følgende faktorer ført til strammere utlån til ikke-finansielle foretak fra deres bank/finansinstitusjon eller har de gjort det lettere å få lån de 3 siste månedene? Hvilke endringer i utlån til ikke-finansielle foretak fra deres bank/finansinstitusjon forventer dere at disse faktorene vil føre til de neste 3 månedene?

	De 3 siste månedene						Neste 3 måneder					
	Betydelig innstramming	Noe innstramming	Ingen endring	Noe lettere å få lån	Betydelig lettere å få lån	Ikke relevant	Betydelig innstramming	Noe innstramming	Ingen endring	Noe lettere å få lån	Betydelig lettere å få lån	Ikke relevant
Makroøkonomiske utsikter												
Næringsspesifikke utsikter (Vennligst spesifiser hvilke næringer/bransjer som har påvirket utsiktene og i hvilken retning. Sett inn nye rader dersom ønskelig.)												
Bankens risikovillighet												
Mål for markedsandel												
Fundingsituasjonen												
Mislighold												
Andre faktorer, vennligst spesifiser												

LÅNEBETINGELSER

4. Hvordan har følgende betingelser på innvilgede lån til ikke-finansielle foretak endret seg de 3 siste månedene sammenlignet med de 3 månedene før det? Hvilke endringer forventer dere i de neste 3 månedene sammenlignet med de 3 siste?

	De 3 siste månedene						Neste 3 måneder					
	Økt mye	Økt noe	Omlag uendret	Falt noe	Falt mye	Ikke relevant	Øker mye	Øker noe	Omlag uendret	Faller noe	Faller mye	Ikke relevant
Utlånsmargin												
Krav til sikkerhet/pant												
Egenkapitalkrav												
Maksimal nedbetalingstid												
Bruk av avdragsfrihet												
Gebyrer												
Andre betingelser, vennligst spesifiser												

ANNET

5. Har andre forhold enn de omtalte i spørreskjemaet hatt betydning for deres utlån til ikke-finansielle foretak de 3 siste månedene og deres forventninger? Vennligst spesifiser.